

การจัดการความรู้การบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม
ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

Knowledge Management on Group Management According to
Creative Economy Concept to Create added value for Samakkee
Organic Farming Community Enterprise Group in MaeFahLuang
Sub-district MaeFahLuang District Chiang Rai Province

Received: 20 March 2023

Revised: 29 April 2023

Accepted: 12 May 2023

ณัฐธิดา จุมปา, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการความรู้แนวคิดการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง เก็บข้อมูลจากแกนนำและสมาชิกกลุ่ม ผู้นำ สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 20 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แนวทางการสนทนากลุ่ม และอบรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการความรู้การบริหารจัดการกลุ่ม มุ่งจัดการความรู้จากตัวประธานกลุ่มที่มีองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่จำเป็นเพื่อใช้ในแปลงเกษตรของตนและสมาชิก มีเป้าหมายลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดต้นทุนการผลิต และลดการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน จึงนำแนวคิดการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพื่อใช้ในการผลิต และทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

ด้านการบริหารจัดการกลุ่มมุ่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้สมาชิกนำไปทดลองใช้ในแปลงเกษตรจัดบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดที่ทำการกลุ่มอย่างชัดเจน จัดตั้งโครงสร้างองค์กร มีคณะกรรมการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกลุ่ม กำหนดผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ควบคุมการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระบบการผลิต ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นชุมชนเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การบริหารจัดการ, การสร้างมูลค่าเพิ่ม

Abstract *The objectives of this study were to manage Community Enterprise Group knowledge and concepts, as well as to add value to agricultural wastes from the Samakkhi Organic Agriculture Community Enterprise, MaeFahLuang Sub-district Farm. Data were collected from 20 leaders and group members, as well as from community members and government officials, using interview forms, group discussion guidelines, and workshops. The data was analyzed by content analysis. The results showed that:*

Knowledge management in the group aimed to manage knowledge from the group leader, who has the knowledge to produce organic fertilizer tablets and add the necessary knowledge to be used in his own agricultural plots and among his members. The goal was to reduce the use of chemical fertilizers, reduce production costs, and reduce the burning of agricultural waste, which affects the health and environment in the community. Therefore, the concept of increasing the value of agricultural waste was used to make organic fertilizer pellets for use in production and products for sale in the community and nearby communities.

Regarding the management of the group, it aimed to produce organic fertilizers for members to use in agricultural fields. Take note of the changes that have occurred to share and learn together. There was a clearly defined group office to establish an organizational structure. In addition, the group committee determined the direction of the group, defined group products, controlled activities, and scheduled a meeting to exchange knowledge on the production system and identify problems and obstacles to achieving the goal of becoming an organic community in the future.

Keywords: Knowledge Management, Management, Creating Added Value

บทนำ

ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มองค์กรหรือความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลที่ถูกส่งผ่านประสบการณ์มาอย่างยาวนานหากไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ก็จะไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มหรือองค์กรได้อย่างที่ควรจะเป็น หรือหากกลุ่ม/องค์กรไม่มีกระบวนการจัดการความรู้ที่ดี ความรู้ที่มีอยู่ก็จะกระจัดกระจายหรือฝังอยู่ที่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การทำงานของกลุ่มหรือองค์กรสะดุดหรือติดขัด ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรมีความรู้ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เมื่อแกนนำคนใดคนหนึ่งลาออกไปหรือไม่สามารถนำพากลุ่มหรือองค์กรให้ทำงานต่อได้ แกนนำคนใหม่ที่เข้ามาทำงานแทนหรือสมาชิกกลุ่มก็จะสามารถนำพากลุ่มหรือองค์กรให้ก้าวต่อไปข้างหน้าได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566)

การบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญด้านการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดด้านการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้องค์ประกอบ (1) การวางแผน (Planning) (2) การจัดองค์กร (Organizing) (3) การสั่งการ หรือการอำนวยการ (Leading/Directing) และ (4) การควบคุม (Controlling) (Hodgetts, 1992) ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องทบทวนประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้รู้สถานการณ์ปัจจุบันของการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งจะเป็นบทเรียนในการก้าวไปข้างหน้าอย่างระมัดระวัง ให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการภายใต้ปัจจัยที่มีอยู่และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม หมู่ที่ 11 บ้านสามัคคีเก่า ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. 2562 ประกอบด้วยสมาชิกเริ่มแรกซึ่งเป็นแกนนำและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 8 คน เกิดจากการมองเห็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนา โดยพบว่าในชุมชนเกิดปัญหาการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก ต้นทุนการผลิตในภาคการเกษตรสูง มีการเผาเศษวัสดุเหลือใช้หลังจากการเก็บเกี่ยวส่งผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม กลุ่มจึงเกิดแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการวางกลไกการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อใช้ต่อยอดการประกอบอาชีพและธุรกิจโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยนำมาทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการเกษตรและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อเสริมสร้างรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกิดจากความคิดหรือองค์ความรู้ที่ประธานกลุ่มสกัดออกมา (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2566) และเพิ่มเติมความรู้จากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดของกลุ่ม จะนำมาซึ่งการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และลดการเผา ทำให้สมาชิกกลุ่มมีผลิตภัณฑ์เพื่อใช้และจำหน่าย ก่อเกิดรายได้เสริมสร้างเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกกลุ่ม ตลอดจนส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนำไปสู่การจัดการที่เป็นระบบเป็นบทเรียนให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาและชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นชุมชนเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อจัดการความรู้แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม ตำบลแม่ฟ้าหลวง
2. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวงได้จัดการความรู้ เรียนรู้แนวคิดเกิดทักษะในการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง สามารถพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดต้นทุนการผลิต และลดการเผาในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งสกัดองค์ความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการบริหารจัดการกลุ่มที่อยู่ในอยู่ตัวแกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม เพื่อนำไปสู่การผสมผสานกับแนวคิดการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นองค์ความรู้ตามทฤษฎี และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ แกนนำ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

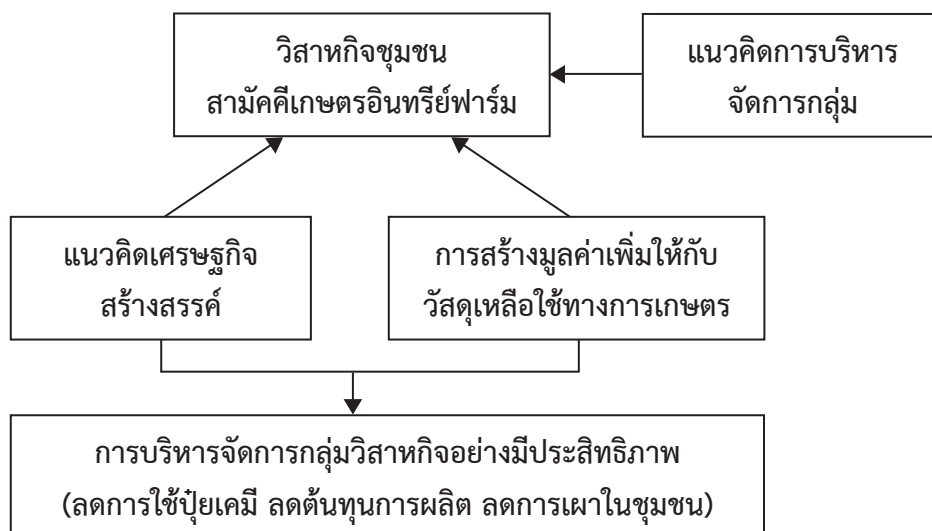
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย แกนนำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม หมู่ที่ 11 บ้านสามัคคีเก่า ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 คน

3. ขอบเขตด้านสถานที่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม หมู่ที่ 11 บ้านสามัคคีเก่า ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา 1 ปี (18 เมษายน 2565 - 17 เมษายน 2566)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความหมายของการจัดการความรู้

พจนานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2551, หน้า 249) ให้นิยามการจัดการความรู้คือ กระบวนการพัฒนาความรู้ของบุคคลและองค์การเพื่อสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยการรวมกลุ่มกัน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิก ผสมผสานกับความรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วไป มีการกำหนดเป้าหมายวิธีปฏิบัติ การทดลอง การตรวจสอบ การสังเคราะห์และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

เป้าหมายของการจัดการความรู้

อรัชชา สุวพานิช (2560) ให้เป้าหมายของการจัดการความรู้คือ การที่กลุ่มคนมีการจัดการความรู้ร่วมกัน มีชุดความรู้สำหรับใช้งาน นำความรู้จากภายนอกมาผสมผสาน ปรับปรุง และพัฒนาให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์การเพื่อพัฒนางาน พัฒนาคณะ พัฒนางค์การ ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ให้ทุกคนเข้าถึงความรู้ พัฒนาตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์การ ที่สามารถ (1) ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชา องค์การ ชุมชนและสังคม (2) มีนวัตกรรมในการทำงาน นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมการให้บริการ (3) ชีตความสามารถของบุคลากรและองค์การที่พัฒนาเพิ่มขึ้น จากการจัดการความรู้ การเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การนำความรู้ไปใช้และการต่อยอดความรู้ (4) ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานที่ลงทุนน้อยแต่ได้ผลมากหรือคุณภาพสูง

หลักการจัดการความรู้โมเดลเชก (SECI Model)

Nonaka and Takeuchi (1995) ได้ให้หลักการจัดการความรู้ตามโมเดลเชก (SECI Model) ไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) S: Tacit to Tacit (2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) E: Tacit to Explicit (3) การรวบรวมความรู้ (Combination) C: Explicit to Explicit นำความรู้สู่การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าถึง (4) การผนึกฝังความรู้ (Internalization) I: Explicit to Tacit นำความรู้สู่การเรียนรู้ สืบทอดและใช้ประโยชน์

กระบวนการจัดการความรู้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2566) ได้เสนอกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการค้นหาวงศ์กรมีความรู้อะไรบ้าง รูปแบบใด อยู่ที่ไหน และความรู้ใดที่องค์กรจำเป็นต้องมี ทำให้องค์กรทราบว่ามีขาดความรู้อะไรบ้าง ความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร แล้วจัดลำดับความสำคัญของความรู้เพื่อให้องค์กรวางแผนของการจัดการความรู้และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) องค์กรต้องหาวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการ

ของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมีแต่ยังไม่มี องค์กรอาจสร้างความรู้จากความรู้เดิมที่มีอยู่หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ก็ได้

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบเพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายและรวดเร็ว

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) องค์กรต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้งานได้ง่ายในลักษณะ (1) จัดทำรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้การป้อน จัดเก็บ ค้นหาและใช้ข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว (2) การใช้ “ภาษา” เดียวกันทั่วทั้งองค์กร ทำคำจำกัดความของคำต่าง ๆ ที่องค์กรใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เข้าใจตรงกัน มีความทันสมัย ให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและเปิดใช้ได้สะดวกรวดเร็ว (3) การเรียบเรียงเนื้อหาให้มีคุณภาพ ครบถ้วน เพียงตรง ทันสมัยสอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) องค์กรต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ ใน 2 ลักษณะคือ (1) “Push” (การป้อนความรู้) คือการส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้รับโดยผู้รับไม่ได้ร้องขอ เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร และ (2) “Pull” (การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้) คือการที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่ต้องการเท่านั้น จะช่วยลดปัญหาการได้รับข้อมูล/ความรู้ที่ไม่ต้องการมากเกินไป

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) การแบ่งปันความรู้ประเภท Explicit เช่น การจัดทำเอกสารและฐานความรู้ โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทำให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น และการแบ่งปันความรู้ประเภท Tacit เช่น (1) ทีมข้ามสายงาน (2) innovation & Quality Circles (IQCs) (3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (4) ระบบพี่เลี้ยง (5) การสลับเปลี่ยนสายงาน และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (6) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้

7. การเรียนรู้ (Learning) วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการความรู้คือ การเรียนรู้ของบุคลากร และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ (Knowledge Process) ประกอบด้วย คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

Schermerhorn (1999, pp.G-2) การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรมที่ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวยการ และการควบคุม (Controlling) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เครื่องจักร (Machine) วิธีการ (Method) และการบริหาร (Management) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563, หน้า 1) การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร หมายถึง การนำผลิตผลทางการเกษตรมาแปรรูปจากลักษณะเดิมไปเป็นกระบวนการผลิตไม่ซ้ำซ้อน อาจเกิดจากการแปรรูปตามธรรมชาติให้ต่างไปจากเดิมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคด้วยวิธีการหลายรูปแบบ ได้แก่ (1) การสร้างแบรนด์ คือ มีตราสินค้าหรือเครื่องหมายของสินค้า (2) การหาทางเลือกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น การลดภาวะโลกร้อน (3) บรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์ คือ บรรจุภัณฑ์ที่มีการออกแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีและแนวคิดสร้างสรรค์ ที่มีองค์ประกอบด้านประโยชน์ต่อการใช้งาน และการให้ความรู้สึกถึงอารมณ์ผู้บริโภค

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ให้นิยามว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึงแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม และ Howkins (2001) ก็ได้ให้นิยามของ Creative Economy ไว้ว่า “How people make money from idea” หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์

แนวทางการดำเนินการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2566)

1. Creative Generation การพัฒนาคนให้มีความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ให้ประกอบอาชีพได้ กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่คิดอย่างสร้างสรรค์พร้อมสร้างกลไกสนับสนุนให้ความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถต่อยอดไปเป็นธุรกิจ
2. Creative Industry การส่งเสริมธุรกิจรายสาขา เน้นเฉพาะสาขาที่มีโอกาสจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ โดยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาเป็นโครงการเฉพาะสำหรับกลุ่มธุรกิจ
3. Creative Space การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์โดยสร้างชุมชนของธุรกิจสร้างสรรค์ หรือพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพให้กลายเป็นศูนย์กลางด้านความคิดสร้างสรรค์ประจำภูมิภาค
4. Creative Cooperation ผลักดันการวางแผนอย่างบูรณาการและดำเนินการอย่างมีเอกภาพด้วยความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เชิญชวนบุคลากรในวงการสร้างสรรค์เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การจัดการความรู้เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Knowledge Management)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2566) กล่าวว่าการจัดการความรู้เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการนำองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยทุกประเภท อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านี้เป็นทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าของกระบวนการ

ผลิตผลิตภัณฑ์และบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และสามารถสร้างความแตกต่างอย่างมีคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการได้

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นแกนนำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และอบรมเชิงปฏิบัติการ มุ่งสกัดองค์ความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในตัวแกนนำกลุ่มเพื่อนำไปสู่การผสมผสานแนวความคิดการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นองค์ความรู้ตามทฤษฎีและนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับแกนนำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม เพื่อสกัดองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในตัวแกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง
2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในตัวแกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สรรวจชนิด ปริมาณ และวิธีการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร
3. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรโดยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) กับวัตถุประสงค์การวิจัย จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อกำหนดดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC เฉลี่ยรายข้อระหว่าง 0.667-1.000 คะแนน มีค่ารวมเท่ากับ 0.937 ($IOC = 19.667/21$) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถใช้เครื่องมือวิจัยชุดนี้ได้เนื่องจากเครื่องมือมีความตรงและมีความเชื่อมั่นสูง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบไว้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสกัดองค์ความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในตัวแกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มและใช้แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในตัวแกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำนวน ประเมิน และวิธีการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

3. เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของประเด็นข้อมูลต่าง ๆ โดยอิงจากวัตถุประสงค์การวิจัย

4. จากนั้นทำการแจกแจง จัดกลุ่มข้อมูลและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาคำตอบอธิบายตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

5. การประเมินผล ถอดบทเรียน และการเผยแพร่ให้สมาชิกชุมชนเห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของประเด็นข้อมูลต่าง ๆ แจกแจง จัดกลุ่มข้อมูล และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาคำตอบอธิบายตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมกับผู้ให้ข้อมูล โดยจะทำการติดต่อและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มก่อนวันจัดกิจกรรมจริง โดยแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลทุกคน เปิดเผยข้อมูลตามที่ผู้ให้ข้อมูลอนุญาตเท่านั้น และจะขออนุญาตในการนำรูปภาพและข้อความเพื่อใช้ในการนำเสนอในรายงานการวิจัย ในส่วนของข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บไว้เป็นความลับโดยไม่ทำการเผยแพร่แต่อย่างใด

ผลการวิจัย

1. การจัดการความรู้การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง

มุ่งจัดการความรู้ตามกระบวนการจัดการความรู้ของ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) ดังนี้ (1) การค้นหา/บ่งชี้ความรู้ (2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และ (7) การเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การค้นหา/บ่งชี้ความรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง หมู่ที่ 11 บ้านสามัคคีเก่า ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 8 คน เกิดขึ้นจากความตระหนักในปัญหาด้านทุนการผลิตสูง ได้แก่ ปุ๋ยและยาฆ่าหญ้า การใช้สารเคมี

การเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การทิ้งผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพ ผิวหนัง ทางเดินอากาศ ชุมชนมีการปลูกข้าว ชา กาแฟ โกโก้ และผักสวนครัว และมีเป้าหมายในการลด การใช้สารเคมีในภาคเกษตร ลดการเผา ต้องการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ ลดต้นทุนการผลิตและมี ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยแก่ตนเองและผู้บริโภคเนื่องจากตระหนักถึงปัญหาด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม และปุ๋ยราคาแพง จึงได้ศึกษาวิธีการการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ ในกลุ่ม โดยประธานกลุ่มเป็นผู้นำแนวคิดในการทำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ขึ้นเพื่อใช้เอง แต่ยังไม่เคยมีการ เก็บสถิติและไม่ได้ขยายผลให้กับสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน ด้วยองค์ความรู้ของประธานกลุ่มที่มีทำให้ ผลิตปุ๋ยได้เพียงไม่กี่ชนิดและมีเทคโนโลยีเครื่องผลิตปุ๋ยอัดเม็ดที่ประธานกลุ่มประกอบขึ้นมาเอง มีศักยภาพ ในการผลิตได้เพียง 200 กิโลกรัม/ต่อครั้ง ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้ของสมาชิกกลุ่ม ขณะที่ ชุมชนมีทรัพยากรสำหรับผลิตปุ๋ย เช่น มูลวัว พางข้าว ผัก พืชตระกูลแตง ต้นกล้วย เศษวัสดุเหลือใช้ทางการ เกษตร ฯลฯ ที่ผ่านมาจัดการโดยการทิ้งให้เน่าเสียและเผา ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมา สมาชิกกลุ่มไม่มีใครทำการผลิตในรูปแบบอินทรีย์ มีกิจกรรมอบรมการผลิตปุ๋ยร่วมกันเพียง 2 ครั้ง โดยมี สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวงเป็นผู้นำในการผลิต ซึ่งสมาชิกกลุ่มยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้วิธีการในการผลิต ปุ๋ยหมักอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยอัดเม็ดและน้ำหมักชีวภาพเพียง 2 ชนิด ยังไม่เพียงพอต่อการบำรุงดินและ เร่งผลผลิตทางการเกษตรในหลากหลายชนิด ประเภท และหลากหลายมิติ ทำให้เกษตรกรทั้งที่เป็น สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนยังไม่เห็นผลหรือปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด จึงไม่เห็นความสำคัญ ในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการผลิต

องค์ความรู้และประสบการณ์การผลิตแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม

ประธานกลุ่มเริ่มทำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในไร่นาของตนเองเมื่อปี พ.ศ. 2562 โดยมีผู้นำ ในการผลิตและถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง แต่สมาชิกกลุ่มโดยส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถทำการผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ด้วยตนเอง มีเพียงประธานกลุ่มที่สามารถดำเนินการผลิต ด้วยตนเอง โดยใช้องค์ความรู้ที่ได้รับจากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง ประกอบการกับศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติม ทดลองทำ จนสามารถผลิตปุ๋ยหมักแบบอัดเม็ดขึ้นมาใช้ในไร่นาของตนเองและจำหน่ายให้กับ สมาชิกในชุมชนในราคากระสอบละ 450 บาท (มี 3 ปี ละ 150 บาท)

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 ประธานกลุ่มไม่เคยมีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีในไร่ ชา กาแฟ ตลอดจนในการทำการเกษตรทุกประเภท ด้วยมีแนวคิดที่ต้องการให้คนในครอบครัว สมาชิก กลุ่ม สมาชิกชุมชน และผู้บริโภคที่ซื้อผลผลิตทางการเกษตรของตนได้บริโภคอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพ และยังเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยพืชที่ประธานกลุ่มปลูก ได้แก่ ชา กาแฟ และผักสวนครัว และมีเพาะกล้าชาอัสสัมเพื่อจำหน่ายโดยมีการจำหน่ายทั้งในรูปแบบหน้าร้านและจำหน่ายผ่านทางออนไลน์ เลี้ยงไก่เพื่อบริโภคในครัวเรือน มูลไก่ก็นำไปใช้ในไร่นา ทำให้มีต้นทุนในการซื้อปุ๋ยคอก มูลวัว และสารพัด. จำนวน 4,450 บาท ต่อปี

ต้นทุนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดต่อครั้ง

ต้นทุนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด จำนวน 4,450 บาท ต่อครั้ง จะสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดได้จำนวน 40 กระสอบ ๆ ละ 25 กิโลกรัม (1,000 กิโลกรัม) ใช้ระยะเวลาในการหมัก 2-3 เดือน

ในกรณีมูลวัวซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีในชุมชน หากสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกชุมชนมีอยู่แล้วก็สามารถลดต้นทุนการผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ลงได้อีก เมื่อนำปุ๋ยออกจำหน่ายกระสอบละ 150 บาท จะได้เงินจำนวน 6,000 บาท เมื่อเทียบกับราคาปุ๋ยเคมีตามท้องตลาด กระสอบละ 1,800 บาท จะทำให้เห็นว่าต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีมีราคาสูงกว่า 6 เท่า

วิธีการในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ทำได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำเศษใบไม้ ฟางข้าว ต้นข้าวโพดแห้ง หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร จำนวน 3 ส่วน (1.5 กระสอบ) มากองบนพื้นกว้าง 2*4 เมตร โดยกั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าล้อมรอบด้วยไม้หรือไม้ไผ่ เพื่อป้องกันการพังทลายของกองปุ๋ย

ขั้นตอนที่ 2 เทกลบ จำนวน 0.5 กระสอบ ทับบนกองเศษใบไม้ ฟางข้าว ต้นข้าวโพดแห้ง หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นชั้นที่สอง

ขั้นตอนที่ 3 เทมูลวัว จำนวน 0.5 กระสอบ ทับบนกลบ

ขั้นตอนที่ 4 ผสมสารพด. และกากน้ำตาลให้เข้ากันในถังน้ำ และบรรจุในบัวรดน้ำ 1 บัว (ประมาณ 4-8 ลิตร) ลงไปบนกองวัสดุสำหรับทำปุ๋ยหมัก

ขั้นตอนที่ 5 ทำตามขั้นตอนที่ 1-4 ซ้ำ ทั้งหมด 10-15 ชั้น โดยกองปุ๋ยหมักอินทรีย์ที่กองไว้ ต้องรดน้ำทุกชั้นตอนเพื่อให้เกิดความชื้น และในทุกสัปดาห์สมาชิกต้องนำไม้ไปแทงตามกองปุ๋ยเพื่อให้เกิดการระบาย ทำการหมักปุ๋ยหมักอินทรีย์ไว้ระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน

ขั้นตอนที่ 6 นำกองปุ๋ยหมักเข้าเครื่องโม่เพื่อบดให้ปุ๋ยหมักละเอียด

ขั้นตอนที่ 7 นำปุ๋ยหมักที่บดละเอียดแล้ว ผสมน้ำกับจุลินทรีย์ EM. และ/หรือน้ำหมักชีวภาพสูตรต่าง ๆ ตามสัดส่วนที่พอเหมาะไม่แห้งหรือแฉะเกินไป จากนั้นนำเข้าเครื่องบรรจุอัดเม็ด

ขั้นตอนที่ 8 นำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไปผึ่งในที่ร่มให้แห้งเพื่อไล่ความชื้น บรรจุถุงเพื่อนำไปใช้หรือจำหน่ายต่อไป

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางบวกและทางลบในการผลิตแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม

จากประสบการณ์การทำการผลิตในรูปแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม มีต้นทุนและรายรับในการผลิตแบบอินทรีย์เต็มรูปแบบปี พ.ศ. 2565 พบว่า การผลิตในรูปแบบอินทรีย์มีต้นทุนในการผลิตค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงอื่น ๆ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางบวกคือ มีต้นทุนจากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจำนวน 4,450 บาท ทั้งนี้ต้นทุนการผลิตนี้ไม่รวมค่าแรงงานและค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและไม่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีตลอดทั้งปี มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ชา กาแฟ และต้นกล้าชาอู่หลง อัสสัม และกาแฟ รวมทั้งสิ้น 290,000 บาท

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางลบในการผลิตแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม

การผลิตในรูปแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม แม้ว่าจะมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำแต่ต้องใช้เวลาในการทำให้เห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ค่อนข้างยาวนาน เนื่องจากต้องปรับทัศนคติ การยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติ โดยประธานกลุ่มเริ่มจากการทดลองปฏิบัติในแปลงเกษตรของตนเอง ด้วยการแสวงหาความรู้ในการผลิตในรูปแบบอินทรีย์ การทำปุ๋ยสูตรต่าง ๆ การปรับสภาพดิน การเรียนรู้สรรพคุณของจุลินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ หรือยารักษาโรคในพืชแต่ละชนิด ประกอบกับเหตุผลของสมาชิกกลุ่มที่โดยส่วนใหญ่นิยมใช้ปุ๋ยเคมีในแปลง

เกษตรของตน เนื่องจากเหตุผลในเรื่องความไม่สะดวก ดังนี้ (1) รูปแบบของปุ๋ยหมักอินทรีย์มีลักษณะเป็นผงและ/หรือมีความเปียกชื้นไม่สะดวกในการขนย้าย ทำให้มีความยากลำบากในการใช้งาน (2) ความยากลำบากในกระบวนการผลิต ไม่รู้วิธีการผลิต เนื่องจากจำสูตรไม่ได้ (3) ต้องมีผู้นำในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพราะหากสมาชิกกลุ่มแต่ละคนนำไปทำเอง ก็ไม่สามารถทำได้ (4) การนำไปใช้งานกับแปลงเกษตรเห็นผลช้าต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงยาวนาน และ (5) ต้องเห็นเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 100% ประสบความสำเร็จก่อนจึงจะปฏิบัติตาม

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ ผู้วิจัยสร้างและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการกลุ่มและการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนและได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2565 ได้ปริมาณปุ๋ย 1,500 กิโลกรัม และอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2565 ได้ปริมาณปุ๋ย 1,500 กิโลกรัม รวมได้ปุ๋ยจำนวน 3,000 กิโลกรัม

ด้านการบริหารจัดการกลุ่มโดยใช้แนวคิดด้านการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้องค์ประกอบ (1) **การวางแผน (Planning)** ที่ผ่านมามีพบว่า กลุ่มยังไม่มีเคยมีแผนกิจกรรมอื่น ๆ ในการขับเคลื่อนกลุ่ม โครงสร้างการบริหารกลุ่มมีประธานเพียงคนเดียว และลักษณะการดำเนินกิจกรรมการผลิตปุ๋ยก็ทำภายใต้ประธานกลุ่มและสมาชิกที่สนใจเพียง 2-3 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงร่วมกับประธานกลุ่มและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง จึงได้ร่วมกันวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มโดยการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรของกลุ่มให้ชัดเจน กำหนดที่ทำการกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมถึงการออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกลุ่มเพื่อให้เกิดการเติบโตและขยายผล (2) **การจัดองค์กร (Organizing)** แต่เดิมกลุ่มยังไม่มีเคยมีโครงสร้างองค์กร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงร่วมกับกลุ่มจัดตั้งโครงสร้างองค์กรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม ประกอบด้วยกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 10 คน และมีสมาชิกกลุ่มรวมทั้งสิ้น จำนวน 36 คน มีการกำหนดผลิตภัณฑ์และการจัดทำแผนธุรกิจของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม และมีการออกแบบกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม (3) **การสั่งการหรือการอำนวยการ (Leading/Directing)** ให้อำนาจการสั่งการกับประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้เข้าใจภาพรวมการดำเนินงานของกลุ่มและเป็นผู้ที่สมาชิกกลุ่มให้ความไว้วางใจ ส่วนการอำนวยการผ่านคณะกรรมการกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้น ซึ่งจะเป็นผู้กำกับและอำนวยการในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ตามบทบาทหน้าที่ของกรรมการแต่ละด้าน และด้าน (4) **การควบคุม (Controlling)** เป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มที่จะเป็นผู้ควบคุมการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม การบริหารจัดการปุ๋ยที่ผลิตขึ้น การแจกจ่ายให้กับสมาชิกเพื่อนำไปใช้ในแปลงเกษตรของตน รวมถึงการติดตามผลการนำไปปุ๋ยไปใช้ว่าเกิดผลดีหรือเกิดปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างเพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ไขต่อไป

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ความรู้ที่กลุ่มมีอยู่คือองค์ความรู้และประสบการณ์การผลิตแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม ต้นทุนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดต่อครั้ง วิธีการในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบในการผลิตแบบอินทรีย์ของประธานกลุ่ม ซึ่งจะช่วยลด

ต้นทุนให้เกษตรกรได้ ลดการใช้สารเคมีในชุมชน ตลอดจนการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาก่อให้เกิดประโยชน์ช่วยลดการเผาทำลายสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้วิจัยจึงร่วมกับกลุ่มจัดการความรู้ให้เป็นระบบและจัดทำบอร์ดขั้นตอนการผลิตอินทรีย์อัดเม็ด (Flow Chart) ไว้ ณ ที่ทำการกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้ค้นคว้า ฝึกปฏิบัติให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำการผลิตปุ๋ยแต่ละครั้ง และจัดทำเป็น “คู่มือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม” เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนได้นำไปใช้งานเมื่อมีการทำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไว้ในครัวเรือน

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ สำหรับองค์ความรู้วิธีการในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดในรูปแบบบอร์ด Flow Chart และคู่มือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม ที่จะนำไปแบ่งปันเผยแพร่ให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนใช้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดได้ผ่านการตรวจสอบและทำความเข้าใจระหว่างประธานกลุ่ม เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง นักวิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน เพื่อให้เป็นภาษาที่สื่อถึงผู้ใช้งานได้ง่าย และนำไปสู่การใช้งานได้จริง

5. การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันและเผยแพร่องค์ความรู้ได้นำเสนอผ่านบอร์ดขั้นตอนการผลิตอินทรีย์อัดเม็ด (Flow Chart) ณ ที่ทำการกลุ่มและรูปแบบรูปเล่มคู่มือการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม ทำให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้นั้นได้อย่างง่าย โดยไม่ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือการประชาสัมพันธ์บนเว็บไซต์ ซึ่งมีความสะดวกเหมาะสมกับบริบทของสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน

6. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ มีการแบ่งปันความรู้ผ่านเวทีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ ระหว่างประธานกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอกับสมาชิกกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับสมาชิกชุมชน เป็นต้น และผู้วิจัยร่วมกับประธานกลุ่มและเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอได้เลือกวิธีการแบ่งปันความรู้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนได้เข้าถึงอย่างง่ายภายใต้บริบทของชุมชนบนพื้นที่สูงผ่านช่องทางบอร์ดขั้นตอนการผลิตอินทรีย์อัดเม็ด (Flow Chart) ติดไว้ ณ ที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและในรูปแบบคู่มือเพื่อให้สมาชิกที่มีทักษะในการอ่านสามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ด้วยช่องทางที่ตนเองสะดวกและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

7. การเรียนรู้ หลังจากกระบวนการจัดการความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า สมาชิกกลุ่มมีความกระตือรือร้นในการนำองค์ความรู้ไปใช้และเห็นความสำคัญในการผลิตแบบอินทรีย์เพราะสามารถช่วยลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีได้มาก ทั้งยังสามารถกำจัดเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรด้วยวิธีที่ไม่ต้องใช้การเผา นำไปสู่การจับจองเพื่อแบ่งปุ๋ยไปใช้ในแปลงเกษตรของตน ทั้งแปลงผักสวนครัว ไร่ชา และกาแฟ และมีการนำไปใช้ ทดลอง สังเกตและจดบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการนำไปใช้และสะท้อนเข้ามายังกรรมการกลุ่มเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน

2. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง

เนื่องจากชุมชนประสบปัญหาการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การทิ้งผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ได้มาตรฐาน ต้นทุนการผลิตสูง มีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก ที่ผ่านมาชุมชนแก้ปัญหาจัดการโดยการเผาทิ้ง จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับชุมชนขาดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม ผู้วิจัยจึงดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐโดยสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวงทำการจัดระบบการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความชัดเจนเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่มมากขึ้น นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์พัฒนาสมาชิกกลุ่มเพื่อต่อยอดการประกอบอาชีพและธุรกิจโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศษใบไม้ ฟางข้าว ต้นข้าวโพดแห้ง หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอื่น ๆ ที่มีในชุมชน เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ “ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด” สำหรับใช้ในแปลงเกษตรอันเป็นการลดต้นทุนการผลิต ลดการเผา และจำหน่ายสร้างรายได้ให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยทำการผลิตครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2565 ณ สำนักงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง โดยใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีในชุมชนและมูลวัวของเกษตรกรในชุมชน ทำการหมักปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดโดยใช้การถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์จากประธานกลุ่ม และเพิ่มเติมความรู้จากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน จำนวน 20 คน ได้ผลิตปุ๋ยอัดเม็ดประมาณ 1,500 กิโลกรัม เพื่อทำการแจกจ่ายให้สมาชิกกลุ่มนำไปใช้ในแปลงเกษตรของตนเองต่อไป

จากการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2565 ณ สำนักงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง ได้ผลิตปุ๋ยอัดเม็ดประมาณ 1,500 กิโลกรัม ซึ่งไม่เพียงพอต่อการแจกจ่ายให้สมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง คณะผู้วิจัยจึงได้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2565 ณ สำนักงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง โดยใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีในชุมชนและมูลวัวของเกษตรกรในชุมชน ทำการหมักปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดโดยใช้การถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์จากประธานกลุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน ผลการปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด มีดังนี้

1. ทำให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้วิธีการผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์
2. สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนมีความมั่นใจในกระบวนการผลิต และเกิดแนวความคิดในการผลิตปุ๋ยจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่ตนเองมีเพื่อใช้ในแปลงเกษตร
3. สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนได้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดต้นแบบไปทดลองใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง เกิดการทดลองใช้จริงและติดตามผลลัพธ์โดยผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่ม
4. เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันและรู้ศักยภาพของสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนที่มีแต่ละด้าน
5. สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมในการนำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไปใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดต้นทุนในการผลิต

6. เศษใบไม้ ฟางข้าว ต้นข้าวโพดแห้ง หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรถูกจัดการอย่างเหมาะสม โดยการนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม ลดปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

ผลจากการนำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไปใช้ในแปลงเกษตรของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มกับพืชที่สมาชิกนำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดไปใช้ในแปลงเกษตรมากที่สุด คือ (1) ต้นกล้าข้าวอัสสัม และกาแฟ (2) ผักสวนครัว (3) ไร้ชา และ (4) กาแฟ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นในประเด็นการลดค่าใช้จ่ายการใช้ปุ๋ยเคมี ต้นชาและกาแฟแตกยอดเร็วขึ้นและสวยงามมากขึ้น

นอกจากนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ยังมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ “ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด” ให้มีปริมาณธาตุอาหารที่ครบถ้วน เตรียมการตรวจหาปริมาณธาตุอาหารในผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดของกลุ่มเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการขอมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์รองรับการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ ในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อภิปรายผล

การจัดการความรู้การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มตำบลแม่ฟ้าหลวง มุ่งจัดการความรู้ตามกระบวนการจัดการความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) ที่ประกอบด้วย (1) การค้นหา/บ่งชี้ความรู้ (2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และ (7) การเรียนรู้ พบว่า ประธานกลุ่มเป็นผู้มีองค์ความรู้เรื่องการปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพื่อใช้ในการแปลงเกษตรของตนโดยมีความต้องการลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดต้นทุนการผลิตและลดการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่จะส่งผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน จึงได้นำแนวคิดในการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพื่อใช้ในภาคการผลิตทางการเกษตรและในอนาคตหากมีกำลังการผลิตเพียงพอจะเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อจำหน่ายให้สมาชิกกลุ่ม สมาชิกชุมชน และจำหน่ายให้กับชุมชนบริเวณใกล้เคียงต่อไป

ในการจัดการความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เริ่มจากการสกัดองค์ความรู้จากประธานกลุ่มในด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและพบว่าองค์ความรู้ที่ประธานกลุ่มมียังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ในการผลิตของสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน ผู้วิจัยจึงได้เติมเต็มองค์ความรู้โดยการประสานสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวงเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 และการอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการทำเกษตรอินทรีย์ (การทำสารชีวภัณฑ์) โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชน แล้วได้ผลผลิตออกมาเป็นปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด จากนั้นทำการบริหารจัดการโดยการแจกให้สมาชิกกลุ่มนำไปทดลองใช้ในแปลงเกษตรของตน และให้สังเกตผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน โดยองค์ความรู้ที่ประธานกลุ่มมีนั้นเป็นความรู้ที่ฝังลึก (tacit knowledge) ที่อยู่ในตัวบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทักษะกระบวนการทำงาน แต่สามารถพัฒนาและแบ่งปันได้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือแนวคิดประเภท

ของความรู้ของ (บุญดี บุญญาภิจ, นงลักษณ์ ประสพสุขโชคชัย, ดิสพงศ์ พรชนกนาถ และปรียวรรณ วรรณล้วน, 2549, หน้า 17) และทำการบันทึกและรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นคู่มือที่จะกลายความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเข้าถึงได้ง่ายและเผยแพร่ได้สะดวก

ด้านการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์มได้สร้างกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มโดยทำการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกลุ่ม การกำหนดผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การควบคุมการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ตลอดจนการประชุมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระบบการผลิต ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นชุมชนเกษตรอินทรีย์ในอนาคตที่สอดคล้องกับงานของ (อรทัย แสงทอง, 2558) ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มจะอ้อมทรัพย์สินเพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มอย่างยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ วางกฎและระเบียบ โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรมองค์การ การวางแผนที่ชัดเจน มีผู้นำที่เข้มแข็งมีทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม ส่งเสริมศักยภาพสมาชิกและตอบสนองทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน ยกย่ององค์ความรู้ของสมาชิกกลุ่ม สนับสนุนให้มีการริเริ่มสร้างสรรค์ในชุมชนเน้นพัฒนาสิ่งใหม่ ให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความรู้และยอมรับเหตุผลของกันและกัน จัดตั้งศูนย์ข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยสร้างเวทีเชื่อมโยงกระบวนการองค์การชุมชนและหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด เพิ่มประสิทธิภาพของคณะกรรมการกลุ่ม สร้างผู้นำรุ่นใหม่และเปิดโอกาสให้ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และยังคงสอดคล้องกับงานของ (จิรรัตน์ วรวงศ์พิทักษ์ และ พาริดา เอ็ลลาฮี, 2563) ที่ได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานจากเตยหนามอย่างยั่งยืน ชุมชนพงบุญโละ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ที่พบว่าปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดการวางแผนและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพในด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย การมีผู้นำที่ดี สามารถบริหารสมาชิกได้ มีความสามารถในการระดมทุน จัดหาวัตถุดิบ ประสานหน่วยงานรัฐหรือเอกชนเพื่อให้การสนับสนุนเพิ่มเติมองค์ความรู้ ตลอดจนการจัดโครงสร้างองค์การให้ชัดเจน สร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นสมาชิกกลุ่ม สร้างเครือข่ายกับภาครัฐและเอกชนเพื่อให้กลุ่มเกิดความยั่งยืน มีความสอดคล้องกับงานของ (ชนิกานต์ อินทรเผือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และ ทวีศักดิ์ รูปสิงห์, 2564) ที่เสนอรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนต้องประกอบด้วยปัจจัยดังนี้ (1) ภาวะผู้นำของแกนนำกลุ่ม (2) ทักษะการบริหารของผู้นำ (3) วิสัยทัศน์การบริหารองค์กรของผู้นำ (4) การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม (5) การพัฒนาบุคลากร (6) การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย (7) การสร้างนวัตกรรมในกระบวนการผลิต (8) การปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง (9) สร้างตราสินค้าเพื่อการจดจำ และ (10) การบริหารการตลาด นอกจากนี้ (ศุภชัย เหมือนโพธิ์ และ อธิศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ, 2561) ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ โดยพบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าต้องมีการจัดตั้งกลุ่มอย่างชัดเจน โดยการรวมตัวกันเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ ใช้รูปแบบ SCPD Integrated Model โดยมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้กลุ่มสามารถผลิตผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ต้นแบบเป็นเค้กเฟลีนบานาน่า (เค้กกล้วยหอมทองผสมข้าวไรซ์เบอร์รี่ สอดไส้คัสตาร์ดรสกล้วย) และพบว่าผู้ประกอบการมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ระดับมาก ทั้งนี้ (จุฬามณี แก้วโพหนอง, ทรงพล โชติกิจเวชกุล, ปัญญา คล้ายเดช และพระสุนทร ชำกรม, 2561) ยังได้ให้หลักการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งไว้ ดังนี้ (1) เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ร่วมกัน มีส่วนร่วมทดลองและได้ลงมือทำ (2) สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม (3) การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของสมาชิก โดยเริ่มจากพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและทันสมัยอยู่เสมอ (4) สร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง (5) สร้างความมั่นคงทางรายได้บนฐานศักยภาพของชุมชน (6) สนับสนุนการผลิตและการบริการ (7) หาแหล่งเงินทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (8) สนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ (9) พัฒากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานของ (อาทิตยา แพลงใจ และณรงค์ ศิริดล, 2561) ที่ให้แนวทางการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยว่าต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้าน (1) พัฒนาคณะความรู้และประสบการณ์แก่ผู้นำกลุ่ม (2) มีที่ทำการของกลุ่มอย่างชัดเจน (3) มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่มีหน้าที่ชัดเจน (4) มีระเบียบข้อบังคับกลุ่มที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิก (5) เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ (6) ประชุมสมาชิกเป็นประจำ (7) ประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ (8) กำหนดวัตถุประสงค์และมีแผนดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน (9) ประเมินสถานภาพและสมรรถนะการผลิตของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง (10) วางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับตลาดและลูกค้า (11) จัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้แก่สมาชิก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ฟ้าหลวง และองค์กรบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ควรนำผลการวิจัยไปส่งเสริม สนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามัคคีเกษตรอินทรีย์ฟาร์ม เพื่อให้กลุ่มเป็นแหล่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สะดวกในการนำไปใช้ในภาคการผลิตทางการเกษตร เพื่อลดการใช้สารเคมีในชุมชน ลดต้นทุนการผลิตให้เกษตรกร และเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดการเผาที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ฟ้าหลวง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ฟ้าหลวง และองค์กรบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ควรนำผลการวิจัยไปส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากการสร้างมูลค่าเพิ่มวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกชุมชนอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในตำบลแม่ฟ้าหลวง
2. ควรศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม
3. ศึกษาแนวทางในการผลักดันการเป็นชุมชนต้นแบบด้านเกษตรอินทรีย์อย่างครบวงจรด้วยการทำการผลิตแบบอินทรีย์และการมีผลิตภัณฑ์อินทรีย์เพื่อการพาณิชย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://www.sceb.doae.go.th/ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร.pdf>
- จิรรัตน์ วรวงศ์พิทักษ์ และพาริดา เอ็ลลาฮี. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานจากเตยหนามอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านพงปู่โละ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(4), 55-66.
- จุฬามณี แก้วโพนทอง ทรงพล โชติกเวชกุล ปัญญา คล้ายเดช และพระสุนทร ชำกรม. (2561). การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(1), 263-273.
- ชนิกานต์ อินทรเผือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และ ทวีศักดิ์ รูปสิงห์. (2564). รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการครุอุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 12(2), 46-56.
- บุญดี บุญญากิจ, นงลักษณ์ ประสพสุขโชคชัย, ดิสพงศ์ พรชนกนาถ และปรียวรรณ กรณล้วน. (2549). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: อรุณ.
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์ และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ. (2561). การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 10(1), 113-144.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2566). *การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) กับการบริหารราชการสมัยใหม่*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.dla.go.th/work/km/home/kmstory/kmstory4.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2566). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คืออะไร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.cea.or.th/th/about>

- อรรถัย แสงทอง. (2558). *การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อาทิตยา แปลงใจ และณรงค์ ศิริดล. (2561). *ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ*. เอกสารวิชาการสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ.
- อรัชชา สุวพานิช. (2560). *เป้าหมายของการจัดการความรู้*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566, เข้าถึงได้จาก <https://erp.mju.ac.th/articleDetail.aspx?qid=669>
- Hodgetts, R. M. (1992). *Management: Theory, process and practice* (5th ed). New York: McGraw-Hill.
- Howkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. London: Penguin Books Ltd.,.
- Nonaka, I. and H. Takeuchi. (1995). *The Knowledge creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York, Oxford University Press.
- Schermerhorn. J. R. (1999). *Management* (5th ed.). USA: John Wiley and Sons.